

az etnikait viszont nem. /"nőzeshitű magyarok"/. Ez lehetett oka a zsidók tudati zavarokkal terhelt, görcsös asszimilálódási törekvéseinek.

Ezt a megállapítást - igazsága mellett - túl általánosnak tartom. Nem enlített meg Lackó azt a különbséget, mely a középkortól Magyarországon élő zsidóság szerves beolvadása és a 19. sz. közepe után Galiciából beözönlő zsidók beolvadásának zavarai között fennállt. Ez a körülmény mutatta meg a kapitalizálódó, de feudális strukturában élő Magyarország teherbíróképességének korlátozottságát. Képes volt felszínes asszimilálásra, melyre nem volt képes egy környező ország sem, azonban ez a féloldalas asszimiláció váltotta ki azt a sajátos magyar zsidókérdést^{*} ijesztő "megoldási" kísérletére a két világháború között Magyarországon is sor került.

Az előadások egy tanulsággal szolgálnak. Nem szerencsés megoldás, ha egy témát, ha vázlatosan is, de egész terjedelmében ismertetnek. Szerencsésebb lett volna, ha Szabó konkrétan a magyar nemzettudat problémájára és mögöttes strukturális tényezőire koncentrálna. Így sor kerülhetett volna az alternatívák lehetőségei és a lehetőségek alternatíváinak megvitatására is.

E hiányosság okozta az előadás utáni hozzászólások széttagoltságát, témáról témára ugráló jellegét. Nem tudott kialakulni egységes, az egész problémakört körüljáró vita /ezt az bevezetésként említett körülmények sem tették lehetővé. /Csak egy hozzászólás kezdett közelebb vinni a lényeghez, mely a nemzeti tudat torzulásainak mélyebb társadalmi-gazdasági előfeltételeit és következményeit kereste.

Bellavics István

+ + +

MAGYAR IRÓK ÉS A KÖZÉLET

December 2-án a Móra Kollégium vendége volt Fekete Gyula író, az Írószövetség alalnöke. Kulturális életünk gondjairól, közéleti kérdésekről és nem utolsósorban saját munkáiról beszélt az érdeklődőknek. Azoknak, akik nem tudtak eljönni erre a beszélgetésre, összefoglalom az elhangzottakat, mert azt hiszem, hogy az ott felvetett gondolatok, kérdések nem csupán az ott megjelenteket foglalkoztatják.

Az író által elmondott bevezető leírásától - hely hiányában - eltekintek. A kérdéseket és a válaszokat - az általam szükségesnek tartott értelemeszerű rövidítésekkel - sorrendben közlöm.

K.: Sokan olvashattuk az ÉS hasábjain a Szennyezett források c. írást, mely az ifjúsági sajtó vizsgálatával és elemzésével foglalkozott. A vizsgálat eredménye egyáltalán nem volt biztató. A kérdés arra vonatkozott, hogy miért pont az ifjúsági lapokat vette elő Fekete Gyula. Szerinte a "mindenről való figyelemelterelés" más, nem ifjúsági sajtótermékekre, illetve tömegkommunikációs eszközökre nem jellemző?

V.: Októberben az Írószövetség választmányi ülésén vetődött fel a Tiszatáj és a Mozgó Világ - mint két "más"-ságot képviselő folyóirat - kérdése. A téma megvitatását januárra tűzték ki. Ennek hatására döntött úgy Fekete Gyula, hogy megnézi, mi a helyzet a félmillió példány számban megjelenő lapoknál, ha már két, néhány ezres példányszámban meg-

* : melynek

jelenő folyóiratot olyan gyanu lenghet körül, hogy bizonyos elvárásoknak nem felelnek meg. Az említett cikk olvasói ismerik a szomorú eredményt, melyet Fekete Gyula az országos ideológiai konferencián is előterjesztett. Szerinte ez a "mindenről való figyelemelterelés", ez a "monolitikus izléspresszió" a TV-re, a rádióra, egyéb sajtótermékekre éppúgy jellemző, mint az Ifjúsági Magazinra vagy a Magyar Ifjúságra, csak ezt számok segítségével sokkal nehezebb kimutatni. A nyomatott szövegeknek viszont bárki bármikor utánanézhethet, ellenőrizheti az adatok helyességét. Ezért fordult ő ehhez a módszerhez.

K.: A következő kérdés feltevője a Mózgó Világ felől érdeklődött és véleményt kért a Hajdu János által írt, az ÉS-ben megjelent Utószó egy előszóhoz és cikkről.

V.: Fekete Gyula nem akart kategorikus ítéleteket mondani a kulturpolitikáról, bár hozzátette, hogy ezt is megtehetné, s hogy a kulturpolitikával egyes kérdésekben nem ért egyet. Helytelen, szerencsétlen megoldásnak tartotta azt, ami a Mózgó Világgal történt. /Egyébként az év eleji írószövetségi vitán mindenki a folyóirat mellett foglalt állást./ Elmondta, hogy tart azoktól a vitáktól, ahol csak az egyik fél beszél, érvel, holott a másik fél is jelen van. Neki, mint írónak, a Mózgó Világ szépirodalmi része nem tetszett, annál inkább kedvelte a valóságfeltáró írásokat. Sajnálta, ha megszűnne közlésük, vagy más irányt vennének a jelenlegi szerkesztő alatt. Megemlítette, hogy tud az egyetemisták ezzel kapcsolatos mozgódásairól. Véleményét így foglalta össze: "A kulturában igenis pluralizmusnak kell lennie, legyen az a célja, hogy ítéleteket provokáljon, izlések csapjanak össze!"

A Csoóri Sándort bíráló Hajdu-cikkről, kivételeket monda, illetve azzal kapcsolatban a következőket mondta el: A miniszter olyan szankciókkal sújtotta Csoórit, hogy az Írószövetség képviselőjében nem utazhat külföldre és nem jelenhetnek meg azok a könyvei, melyekben politikai tartalmú írásai vannak. A szankciók ellen Fekete Gyulának nem volt kifogása: "a hatalomnak, ha valami nem tetszik, joga van szankcionálni". A baj az, hogy ezeket a szankciókat pontatlanul, szabad asszociációkkal értelmezik. Végül ironikusan azt a vágyát fejezte ki, hogy bárcsak őt szankcionálnák azért, amit írt, s ne az írást közlő főszerkesztőt! Szeretne már abban a pozícióban lenni, hogy ő maga felelhessen a véleményért. Hajdu cikkét "szerencsétlen", "káros" írásnak nevezte; rosszindulatúnak, inkorrekt idézetekkel, melyek szöveggörnyezetükből kiragadva, a hamis magyarázatokkal együtt más értelmet nyertek. Az Írószövetségben és annak Választmányában is mindenki helytelenítette az írás tartalmát.

K.: Ezután egy kérdező azt tudakolta, hogy mitől függ az, hogy egy-egy írás megjelenéséhez hozzájárulnak-e vagy sem, illetve hol a háttér "támogatás", "türelem" és "tiltás" között.

V.: Egyszerű lenne, ha minden művet besorolhatnánk one három kategória valamelyikébe. De a magyar kulturpolitikában ez nem érvényesül, illetve mindig változik, egyes kategóriák megcserélődtek: amit támogattak, az megtört lett, amit tiltottak, az most a legnagyobb támogatásnak örvendő, stb. Összezavarodtak ezek a kategóriák. Tulajdonképpen minden attól függ, hogy ki sorolja be az írást.

Hogy a politika és a közéleti irodalom sokszor ütközik egymással - ez természetes. A politika tartalma a jelenvaló, a szellem a távlatban válik elsődlegessé - ezért a politikus és az író látószöge, állás, pontja nem mindig egyezik meg. A politika erkölce más természetű, mint a szellemé. A koccanások ezért természetesek. A politika ebben odáig is elmehet, hogy hazudik - a jó ügy érdekében. Saját népe előtt is elhallgathat bizonyos dolgokat, de kizárólag a jó ügy érdekében.

K.: A következő kérdés lényege az volt, hogy a kulturpolitikában született döntéseket, változásokat miért nem terjesztik a széles nyilvánosság elé, miért csak azok tudhatnak pl. egy-egy miniszteri szankcióról, akik bizonyos okok miatt az információszerzés szempontjából kedvező helyzetben vannak.

V.: A kulturpolitikát sajnos más-más területeken /megyénként, városonként/ másképp alkalmazzák, másképp értelmezik központi direktívákat is. Annyit és úgy hoznak belőlük nyilvánosságra, amennyit jónak látnak. Hogy miért nem nyilvánosak a kulturális életben lezajlott ütközések? "Gyatra" demokratizmusunkkal magyarázható. Az lenne a természetes, hogy ha valaki tilt valamit, azt nyíltan meg is indokolja!

K.: Az előbbi kérdező itt az ún. "index" léte, illetve nemléte felől érdeklődött. Ha van ilyen "jegyzék", akkor miért nem ismerhetjük pontosan, hogy mely írók szerepelnek rajta?

V.: Tavaly létezett még egy ugynevezett "konzultációs lista", amely jórészt a "második nyilvánosságban" és "nem kívánatos környezetben" közlő írókra vonatkozott. A kifejezés "konzultációs" szava arra utal, hogy a szerkesztőségbe leadott írásról a szerzővel - ha neve szerepelt ezen a listán - konzultálni kell a közlési esélyekről és a fejleményekről tájékoztatni kell a minisztériumot. Azóta már volt vita a Szövetségben erről, s az volt a vélemény, hogy "erre a listára nincs szükség". Hivatalosan kb. fél éve nincs konzultációs lista.

K.: Az újabb kérdés Csurka Istvánnak az Írószövetségből való kilépési szándékára vonatkozott. /Melyet egy, az Írószövetség elnökéhez írt levelében fogalmazott meg./

V.: Csurka kilépési szándékát demonstratív tettnek minősítette Fekete Gyula, mellyel személy szerint nem értett egyet. A következő hasonlatos élt: Csurka a "bekk" az Írószövetség elnökségében. S ha úgy itéli meg, hogy a bíró nem jókor, igazságtalanul füttyült - akkor erre az a válasz, hogy kiáll?! Kit bosszul meg ezzel a lépéssel? A bírót, vagy a csapatot? Egyébként Csurka ezt a levelét egy elnökségi ülésen visszavonta.

K.: Mi a helyzet a JAK-kal? - volt a következő kérdés.

V.: Mikor felfüggesztése után FI-nélkül, JAK néven újra működni kezdett ez a harmincöt év alatti írókat tömörítő szövetség, már csak a Választmányának volt alárendelve. Furcsa módon azt, amiért felfüggesztették, "ujjászületésekor" legalizálták. Az utóbbi időben nem is a Választmánnyal, hanem a minisztériummal keveredett konfliktusokba: amiatt, hogy a Laki-telekre tervezett konferenciájuk nem valósulhatott meg, és a JAK-füzetek megjelenése is akadozik.

A JAK egy vegyesbizottsági ülés egyik témája lesz, ahol azt tárgyalják majd meg, hogy mi legyen a további sorsa.

Az utolsó kérdésre, hogy veszt-e a "tisztá irodalom" azzal, ha az író arra kényszerül, hogy amatőr politikussá váljon, azt válaszolta Fekete Gyula, hogy akik vállalják a köz gondját, /nem a napi politika szintjén/ azoknak gazdagodik az életművük ezzel. Enélkül nem is tud elképzelni olyan irodalmat, amit tisztelni tudna. /Utalt itt Németh László szárszói szereplésére és Illyés sorskérdéseket vállaló életművére./

A kérdések és a válaszok mindenkit újabb kérdések megfogalmazására inspirálhatnak, az elhangzottak pedig - úgy érzem - újra- és továbbgondolásra készíthetnek minket.

Erdélyi Eszter